

NEDERWEERTS VERLEDEN

RUBRIEK VAN DE HEEMKUNDEVERENIGING NEDERWEERT

onder redactie van huub janssen en alfons bruekers

AFLEVERING 22

SHO **W**eerterland

BESCHRIJVING VAN NEDERWEERT IN 1777.

Een van de bekendste 18e eeuwse topografische kaarten van onze streken is de zogenaamde *Carte de Cabinet* of Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden. Deze kaart, op een schaal van 1:11520, werd samengesteld op last van keizerin Maria Theresia in de periode 1770-1777. Ter ere van de initiatiefnemer en samensteller van de kaart spreekt men meestal van *Ferrariskaart*. Joseph, Graaf de Ferraris, werd te Lunéville geboren op 20 april 1726. Op vijftienjarige leeftijd ging hij in militaire dienst en al gauw werd hij vaandrig. In 1761 was hij al opgeklommen tot generaal-majoor, in 1767 werd hij directeur-generaal van de Artillerie in de Zuidelijke Nederlanden. In 1776 trad hij in het huwelijk met een adellijke kanunnikes en hij overleed in Wenen op 1 april 1814.

De *Ferrariskaart* levert door zijn schaal en uitgebreide gedetailleerdheid een schat aan gegevens over de topografie van de Zuidelijke Nederlanden op het einde van de 18e eeuw. Maar minstens zo belangrijk als de kaart zijn de zogenaamde *Mémoires*, gegevens over de bevolking, bestaansmiddelen en terreingesteldheid van de gekarteerde gebieden. De daarin beschreven informatie is voornamelijk militair van aard.

Mémoires de Nederweert.

De beschrijvingen van de diverse kaartbladen zijn gesteld in het Frans. In dit artikel maak ik daarom gebruik van de vertaling die H. Sprunken in 1976 maakte t.b.v. zijn scriptie "Nederweert in perspectief".

NEDERWEERT, behorend bij het Hertogdom Gelder, is een dorp zonder iets opmerkelijks.

De wegen zijn onder alle weersomstandigheden begaanbaar. De stromen zijn er in het algemeen van weinig belang. De breedste beken hebben slechts een breedte van 3 voet en een diepte van 1 voet. De vennen, plassen en moerassen kunnen slechts worden drooggelegd door ze te dempen of door grote sloten of kanalen te graven waar hun water geheel in kan.

Tot zover de beschrijving van Nederweert. Echter, in de beschrijving van Weert treffen we een aantal interessante aspecten aan die tevens de situatie in Nederweert betreffen :

De beek die zich vormt bij het samenstromen van verscheidene kleine stroompjes in een moeras ten westen van Weerd (het Wijffelterbroek A.B.) stroomt voorbij de gehuchten Molenbroeck (bij Swartbroek A.B.) en Millerdt en stroomt in oostelijke richting. Deze beek (de Tungelroyse beek A.B.) heeft een breedte van 4 tot 10 voet, en een diepte van 5 tot 6 voet, waarvan 2 tot 4 voet water. De bedding is deels zanderig, deels moerassig. De beek treedt buiten haar oevers in de winter en ook gedurende hevige regenval. Men kan deze beek over negen houten bruggen oversteken, waarvan één alleen voor voetgangers in het gehucht Leveroy.

De Weerterbeek, die vanuit het noorden binnenkomt, langs de muren van Weerd loopt en vervolgens naar het westen stroomt (dit is een vergissing, de stroomrichting is juist andersom A.B.), is in wezen slechts een klein stroompje van 3 voet breed maar in de richting van Nederweerd is hij 6 voet breed en 4 voet diep waarvan 1½ voet water. De oevers zijn steil en

Het betreffende gebied, geheel vlak zonder hoogteverschil van betekenis, doet zich voor als een uitgestrekte vlakke, maar is zozeer bedekt met moerassen dat men het niet kan doorkruisen anders dan over de normale wegen.

Er is maar één windmolen om het graan te malen. Hoewel deze parochie geïsoleerd is leven de bewoners er redelijk op hun gemak. De velden voorzien hun van rogge, gerst, haver, boekweit, vlas, koolzaad of raapzaad en aardappelen in hoeveelheden meer dan voldoende voor hun verbruik.

Zij drijven bovendien een bloeiende handel in zuivel en door hen vetgemest vee, waardoor het hun aan niets ontbreekt en zij erg op hun gemak leven. De zandige heide, welke voor het merendeel geschikt is voor ontginning, verschaft er voedsel aan hun vee en stelt hen zo schadeloos voor het slechte hooi dat zij van hun beemden oogsten.

Ook de turf is een aanvulling, namelijk voor het tekort aan brandstof geleverd door hagen en het enige bos in deze streek, het Weerterbosch. De eik, beuk en hagebeuk overheersen er respectievelijk als hoog-, middel- en laag hakhout.

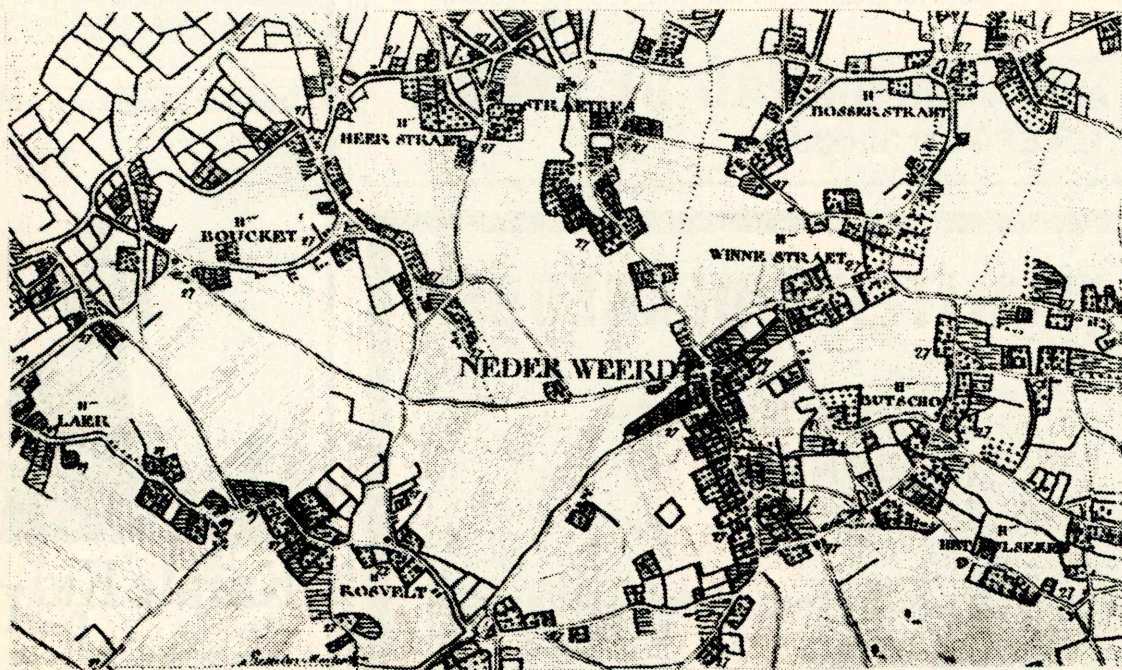
door de steenachtige bedding treedt hij vaak buiten zijn oevers wanneer de sneeuw smelt of er veel regen valt. Hij gaat onder vijf houten bruggen door tussen Boshoven en Rissenhof. Men kan de beek eveneens oversteken bij de doorwaadbare plaatsen op alle andere wegen die op zijn oevers samenkomen.

Tot zover de Mémoires van Graaf de Ferraris. Opmerkelijk is dat hij voor Nederweert slechts één windmolen noemt, terwijl er op zijn kaart binnen het grondgebied van Nederweert twee staan getekend. De reden hiervoor is dat Ferraris zich bij zijn beschrijving heeft laten leiden door de kaartbladbegrenzingsen en niet door de gemeentegrenzen.

Omdat een deel van Nederweert (met o.a. de windmolen van Roeven) op het kaartblad Weert staat afgebeeld, heeft hij "onze" molen tot Weert gerekend. Hetzelfde geldt voor de watermolen van Swartbroek, die eigenlijk op het grondgebied van Nederweert lag, maar op het conto van Weert staat bijgeschreven. Een soort gemeentelijke herindeling *avant la lettre* dus!

Alfons Bruekers.

(nadruk verboden).

Detail uit de Ferrariskaart. Afgebeeld zijn de kern met de omringende gehuchten.